

Fremstillinger af ældre menneskers ensomhed i dansk dagspresse

Ensomhed bekæmpes med et godt måltid

"Oldekoller"
er populære

**Sosu'er kan
intet gøre for
ensomme ældre**

**Vågetjenesten er en
værdifuld gave**

Er hjemmeplejen blevet så strømlinet,
at der ikke er tid til menneskelig omsorg?

Ensomhed kan give dårligt helbred

Den sociale muskel
trænes i fællesskab

Ensomheden kan ikke ties ihjel
Ældres ensomhed
brydes af et aktivt liv

Husk de ældre - hele året

- Måltidet er en social mulighed

**Bofællesskaber
tiltrækker ældre**

Ældre ensomme skal til debat

Undersøgelse: 45.000 ældre føler sig ensomme

Axel Ågren og Elisabet Cedersund
Fonden Ensomme Gamles Værn, 2021

Fremstillinger af ældre menneskers ensomhed i dansk dagspresse

Udgivet af Fonden Ensomme Gamles Værn 2021

Forfattere: Axel Ågren og Elisabet Cedersund

Oversættelse fra svensk og redigering: Christine E. Swane

ISBN 978-87-94285-09-4

Fonden Ensomme Gamles Værn

Linnésgade 18, 1.

1361 København K

Tlf. 50605460

egv@egv.dk

www.egv.dk

Publikationen udgives online og kan downloades fra www.egv.dk og frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forfatternes forord

Denne rapport undersøger, hvordan ensomhed blandt ældre blev beskrevet i dansk dagspresse for fem år siden, hvor ensomhed blev et centralt tema i Danmark. Ensomhed diskuteres i disse år i medierne, internationalt såvel som i de enkelte lande. Her forekommer ofte udtryk som "ensomhedsepidemien", og at "ensomhed er dødelig". Men ensomhed er ikke et nyt fænomen, da der gennem historien er stillet eksistentielle spørgsmål, som har engageret mennesker i forskellige samfund. Det er først i de seneste årtier, at ensomhed er blevet specifikt relateret til ældre mennesker.

Massemedierne og særligt dagspressen spiller en stor rolle for, hvordan vi ser på forskellige fænomener i samfundet, og hvordan forskellige grupper kategoriseres. Beskrivelser af ældre mennesker i medierne har tiltrukket opmærksomhed i mange videnskabelige undersøgelser (Christensen & Jerslev, 2017). Men det specifikke spørgsmål om, hvordan ældre menneskers ensomhed beskrives i massemedierne, er kun belyst i begrænset omfang. I Danmark er der i de senere år gennemført en række store, nationale initiativer til bekæmpelse af ensomhed. Denne rapport belyser, hvordan dette samfundsengagement er skildret i dansk dagspresse, og hvordan ældres ensomhed fremstilles i nyhedsartikler.

I flere år har forfatterne til denne rapport forsket i, hvordan ældre menneskers ensomhed beskrives i *svensk dagspresse*. En undersøgelse af svenske nyhedsartikler i 2013-2014 belyste, hvordan ældres ensomhed beskrives, og hvilke betydninger ældres ensomhed tillægges (Ågren, 2017). Desuden blev spørgsmålet om ansvar for at modvirke ældres ensomhed analyseret ud fra svenske avisartikler, der i 2016 udkom i én bestemt måned (Ågren & Cedersund, 2020).

Mens studiet af de svenske artikler foregik, mødtes forfatterne og direktøren fra Fonden Ensomme Gamles Værn på en gerontologisk konference. Her opstod idéen om at gennemføre en tilsvarende analyse af fremstillingen af ældre menneskers ensomhed i danske medier. Det er denne forskning, der præsenteres her.

Danmark er et interessant land, når ældre menneskers ensomhed skal studeres, da der udføres mange aktiviteter for at modvirke ældres ensomhed, og fordi der foregår en offentlig debat om ensomhed. På baggrund heraf er det centrale spørgsmål, der belyses i denne rapport, hvordan disse aktiviteter og debatter fremstilles og formidles i dagspressen.

Fonden Ensomme Gamles Værn takkes for finansiering af projektet. Vi vil dertil gerne takke direktør og forskningsleder Christine E. Swane og sekretariatskoordinator Tina Malene Høp-permann i fonden for samarbejdet. Sekretariatet har bl.a. været behjælpelig med fremskaffelse af artikler, og Christine E. Swane har desuden hjulpet med afklaring af forsknings-spørgsmål samt oversat og redigeret det svenske forlæg til denne rapport på dansk.

God læselyst!

Norrköping, juni 2021

Post.doc. Axel Ågren og professor em. Elisabet Cedersund

Institut for Aldring og Social Forandring, Linköpings Universitet, Sverige

Indholdsfortegnelse

Resumé.....	6
Indledning.....	7
Formål med studie af ældre menneskers ensomhed i dagspressen.....	7
Ensomhed – gammelt tema, ungt forskningsfelt.....	10
Mediers rolle i samfundet.....	13
Medier og fremstillinger af ældre mennesker.....	14
Metode og materiale.....	16
Analytisk proces.....	16
Resultater – tre temaer.....	18
Aktiviteter mod ensomhed.....	18
Hvad er ensomhed?.....	23
Boliger og betydningen af det fysiske miljø for ensomhed.....	28
Konklusioner og perspektiver.....	30
Referencer.....	35
Internet.....	38

Resumé

I studiet indgår 77 nyhedsartikler fra danske aviser, der udkom i 2016 og 2017.

Gennem en analyse af materialet, som fokuserer på mediers anvendelse af ord og begreber, er der identificeret tre temaer:

Aktiviteter mod ensomhed.

Hvad er ensomhed?

Boliger og betydningen af det fysiske miljø for ensomhed.

Artiklerne er domineret af et fokus på aktiviteter, der skal imødegå ensomhed, og en opfattelse af ensomhed som et problem, der skal løses. I de fleste artikler findes en mere dybdegående diskussion af, hvad ensomhed er i nutidens samfund. Selvom ensomhed beskrives som et samfundsøkonomisk problem og et problem for folkesundheden, handler mange artikler om behovet for at se ensomhedens sociale sider, og at ensomhed udspringer af samfundets udvikling og af synet på (tabuet om) ensomhed.

De fleste artikler er kendetegnet ved, at flere perspektiver på ensomhed eller aktiviteter gives plads i samme artikel. Det drejer sig ofte om, at ældre mennesker, forskere, engagerede borgere, de ansvarlige for en aktivitet og de ansvarlige i en kommune eller organisation får mulighed for at udtrykke deres syn på ensomhed og specifikke aktiviteter samt initiativer rettet mod ensomhed.

Indledning

Ensomhed diskuteres i dag som et fænomen, der påvirker individet, familien, lokalområdet og samfundet som helhed. Emnet har i de senere år fået stor international opmærksomhed, hvor begreber som "ensomhedsepidemien" og formuleringer som "ensomhed er dødelig" er blevet almindelige. Ensomhed er imidlertid ikke et nyt fænomen, da spørgsmålet har optaget mennesker på tværs af samfund og historiske perioder (de Jong Gierveld, 1998; Schirmer & Michailakis, 2015; Karnick, 2005).

Gennem historien er ensomhed blevet fremstillet som en universel og central del af den menneskelige eksistens. Studier har imidlertid vist, at måden vi taler på, skriver om og opfatter ensomhed på, ændrer sig over tid (Westberg, 2012; Wood, 1986). I de seneste årtier er ensomhed ofte blevet forbundet med ældre mennesker i den offentlige debat. Dette har flere årsager: Én årsag kan være, at ensomhed vækker følelser, der berører og forstyrrer, fordi ensomhed ofte fungerer som et symbol på individuelle og samfundsmæssige fiaskoer (Schirmer & Michailakis, 2015; Seale, 2004; Ågren, 2020). En anden forklaring kan være den generelt øgede interesse for ældre mennesker og aldring, som ifølge Gilleard og Higgs (2007) er fulgt i kølvandet på samfundenes aldrende befolkninger og medfører en mangfoldighed af perspektiver på det at blive gammel. Aldring er blevet noget, den enkelte reflekterer over, samtidig med at emnet debatteres i offentlige fora og tilskrives forskellige betydninger, bl.a. i medierne.

Formål med studie af ældre menneskers ensomhed i dagspressen

I dette studie belyses det, hvordan ældres ensomhed blev beskrevet i dagspressen, da der for alvor begyndte at komme fokus på ensomhed i Danmark (Swane, 2017). Ensomhed fik opmærksomhed gennem flere nationale initiativer og bevægelser, især gennem *Folkebevægelsen mod Ensomhed*,¹ der er en sammenslutning af flere end 80 organisationer, kommuner m.fl. Folkebevægelsen blev grundlagt i 2014 med det overordnede mål at nedbryde tabuet om ensomhed og at muliggøre fællesskaber mellem mennesker. En af de stiftende organisationer var *Ældre Sagen*,² der er en landsdækkende forening med over 900.000 medlemmer,

¹ <https://modensomhed.dk/> 28. maj 2020.

² <https://www.aeldresagen.dk/> 28. maj 2020.

som stræber efter, at flest mulige skal leve et så langt og godt liv som muligt. *Fonden Ensomme Gamles Værn*,³ der støtter forskning og sociale initiativer til at forbedre vilkårene for ældre mennesker, der føler sig ensomme og/eller er socialt isolerede, er også med i Folkebevægelsen og er synlig i offentligheden, når ensomhed blandt ældre tages op.

Der er en lang række indsatser, hvor aktører fra forskellige samfundsmæssige sammenhænge er involveret. Denne rapport skal *ikke* kortlægge eller undersøge effekten af indsatserne. Formålet er at undersøge, *hvordan ældres ensomhed fremstilles* i dansk dagspresse. Der er flere grunde til dette forskningsperspektiv. Fremstilling af fænomener som ensomhed i dagspressen har indflydelse på, *hvordan ensomhed opfattes*. På trods af stor interesse i samfundet er der hidtil kun få undersøgelser, der har beskæftiget sig med, hvordan ældres ensomhed skildres i medierne.

Forud for nærværende studie ligger en undersøgelse, der fokuserede på beskrivelser af ældres ensomhed i *svensk dagspresse* i 2013-14 (Ågren, 2017). Der identificeredes fem temaer i artiklerne:

Politik, ressourcefordeling, ældreplejens organisering, frivillige indsatser samt forskning om ældres sundhed; der var kun i mindre omfang fokus på selve fænomenet *ældres ensomhed*. Ågren og Cedersund (2020) har endvidere analyseret artikler i svensk dagspresse i én enkelt måned i 2016. Her var spørgsmålet, hvem der *bærer ansvaret for* at modvirke ældres ensomhed. Studiet viste, at det *hovedsagelig var velfærdsstatens institutioner*, der blev holdt ansvarlige for ældres ensomhed, og at ældres ensomhed desuden i artiklerne blev diskuteret i et *udefra-perspektiv*.

Andre studier har fundet, at ældre mennesker vurderer deres helbred, livskvalitet og ensomhedsoplevelser baseret på *fremherskende stereotyper* af ældre mennesker (Pikhartova *et al.*, 2016; Levy, 2003). Internalisering af negative stereotyper om ældre og aldring har vist sig at have en betydelig indvirkning på ældre menneskers adfærd, hvordan ensomhed opfattes, på sundhed og på udviklingen af demens (Levy, 2003; Levy *et al.*, 2018). En række undersøgelser har endvidere belyst, at der er stereotype opfattelser af *ældre som mere ensomme* end

³ <https://egv.dk/> 29. maj 2020.

mennesker i andre aldersgrupper (Tornstam, 2007; Dykstra, 2009), på trods af at befolkningsundersøgelser i bl.a. Danmark viser, at det ikke er tilfældet (fx Lasgaard *et al.* 2020).

Alt i alt er det med dette udgangspunkt vigtigt at skabe en dybere forståelse for, hvordan dominerende forestillinger om ældre og ensomhed dannes, fastholdes og ændres.

Undersøgelsen er baseret på følgende forskningsspørgsmål:

- Hvilke ord, udtryk og begreber bruges til at give fænomenet *ældres ensomhed* betydning?
- *Hvem* og hvilke *perspektiver* på ensomhed får plads i dagspressen?
- Hvilke *samfundsmæssige sammenhænge* bringes op i nyhedsartikler, der angår ældres ensomhed?
- Hvordan skildres *ældre mennesker*, og på hvilke måder hænger ensomhed sammen med ældre mennesker?

I de første kapitler diskuteres forskning om og perspektiver på ensomhed, dernæst beskrives kort forskning om mediernes rolle i samfundet, og endelig følger analysen af, hvordan ældre og aldring skildres i medierne repræsenteret ved artikler i dansk dagspresse.

Ensomhed – gammelt tema, ungt forskningsfelt

Der eksisterer en opfattelse af, at ensomhed hovedsagelig rammer ældre, mænd og socialt udsatte mennesker. Denne opfattelse, kombineret med forskning, der viser ensomhedens patologiske konsekvenser, har ifølge Bound Alberti (2018) ført til forestillingen om ensomhed som en "epidemi", hvilket er et stærkt politisk udtryk. Alberti mener, at ensomhed, ligesom fedme, kan ses som en "civilisationssygdom", da tilstanden er kronisk, har sygdomsmæssige konsekvenser og er en konsekvens af det liv, vi lever i den moderne, industrialiserede, vestlige verden. På trods af dette skriver forfatteren, at den videnskabelige interesse for begrebet ensomhed, set fra et emotionshistorisk perspektiv, er begrænset. Der er dog undersøgelser, som – omend i mindre omfang – har berørt den historiske udvikling af synet på ensomhed. Ifølge Karnick er ensomhed et tema, der er fremhævet i litteratur, poesi og sang gennem flere århundreder (Karnick, 2005). Det sprog, der bruges til at beskrive ensomhed i nutidens samfund, fokuserer hovedsagelig på de negative aspekter af ensomhed. Det er her også en antagelse, at mennesker ikke er villige til at anerkende deres følelser af ensomhed på grund af stigma (de Jong Gierveld, 1998; Rosendale, 2007).

Opfattelsen af ensomhed⁴ som et problem er imidlertid af en relativt ny dato. I løbet af 1800-tallet blev ensomhed, i betydningen det at isolere sig fra omverdenen, set som en forudsætning for produktion af litteratur og kunst og relateret til den "isolerede og ensomme digter" (de Jong Gierveld, 1998). Dette billede ændrede sig imidlertid over tid, og ensomhed gik fra at være et *privilegium* for en kulturel elite til at blive et *problem* for befolkningen (Westberg, 2012). Wood (1986) hævder, at det kun er i de seneste årtier, at ensomhed eksplicit er blevet forbundet med ældre mennesker.

Tzouvara, Papadopoulos & Randhawa (2015) finder mange betydninger knyttet til ensomhed, og de inddeler ensomhedsteori i fire perspektiver:

Inden for det *interaktionistiske* perspektiv, der har rødder i tilknytningsteori, er det centrale argument, at ensomhed opstår som følge af mangler i et individs sociale netværk og mangel på tætte relationer. Weiss' (1973) teorier etablerede grundlaget for dette perspektiv, da han

⁴ Oversætters note: På svensk rummer begrebet ensamhet både det danske "ensomhed" og "det at være alene". I teksten er ensamhet oversat med "det at være alene", når det forekommer at være det på dansk mindst misvisende.

udviklede en skelnen mellem social og følelsesmæssig ensomhed. Social ensomhed er baseret på mangel på sociale netværk, og følelsesmæssig ensomhed skyldes mangel på intime relationer. Det *psykodynamiske* perspektiv fokuserer på ensomhed som patologisk og som baseret på børns tilknytningsvanskeligheder i forbindelse med deres forældre, hvilket senere påvirker deres muligheder for at etablere sociale relationer (Tzouvara, Papadopoulos & Randhawa, 2015). At vi alle er alene i verden, og at mennesket må håndtere dette vilkår, er hovedpointen i det *eksistentialistiske* perspektiv, hvor Moustakas og Tillich fremhæves som forgrundsfigurer. Det *kognitive* perspektiv, der er udviklet af Perlman og Peplau (1981), ser ensomhed som en negativ subjektiv følelse, der opstår som følge af uoverensstemmelser mellem ønskede og faktiske sociale relationer.

Udover at der er forskellige perspektiver på ensomhed, er ensomhed også forbundet med flere og overlappende begreber som "at føle sig alene", "at være alene" og "at leve alene" (Jylhä & Saarenheimo, 2010). Ensomhedens paradoks er ifølge Wood (1986), at det er en *subjektiv oplevelse*, men samtidig er ensomheden *social*, fordi der skal være enighed i samfundet om, hvilke forventninger der er til det antal relationer, et individ forventes at have, for at man kan blive bevidst om, hvad der savnes. Et individ kan føle sig ensomt, selvom han eller hun er omgivet af andre. *At være alene* er ikke det samme som at opleve ensomhed. Det er heller ikke en udelukkende negativ tilstand (Jylhä & Saarenheimo, 2010; Victor, Scrambler & Bond, 2009).

Johnson og Mullins (1987) argumenterer for, at subjektive følelser af ensomhed blandt ældre skal forstås i forhold til overordnede værdier og normer i et samfund eller inden for en subkultur. Det understreges, at mennesker kan føle sig ensomme i alle samfund, at kulturelle forskelle ikke kan forklares med én variabel, og at der derfor er behov for en holistisk tilgang for at forstå det sociale miljø, som individer lever i, og hvordan sociale interaktioner dannes i hverdagen (Jokela & Jylhä, 1990).

Forskning om ensomhed blandt ældre mennesker er i dag omfattende og udføres inden for forskellige forskningstraditioner med varierende teoretiske og metodiske tilgange. Undersøgelser om ensomhed blandt ældre er ofte baseret på kvantitative metoder, hvor forskellige skalaer bruges til at undersøge, hvor omfattende ensomhed blandt ældre er, hvor ofte ældre

oplever ensomhed, og hvilke konsekvenser ensomhed har for deres helbred. Flere undersøgelser fokuserer på ensomhed og forbindelsen til fysisk og psykisk sundhed, hvor kronisk sygdom, dårligt selvværd, funktionsnedsættelse og nedsat hørelse er faktorer, der kan bidrage til følelser af ensomhed (Jylhä & Saarenheimo, 2010). Depression og ensomhed ses ofte som tæt sammenflettede fænomener, men forholdet mellem de to tilstande er uklart (O'Luainigh & Lawlor, 2008).

Udgangspunktet for studier af ensomhed blandt ældre mennesker er således relateret til de forskellige traditioner, der findes inden for aldringsforskningen. Det hævdes, at forskning om ensomhed blandt ældre er baseret på en forståelse af "alderdom som et socialt problem", der skal løses (Victor, 2015), hvilket er i tråd med det problemorienterede perspektiv på ældre og aldring, der har domineret gerontologisk forskning gennem årtier (Victor, Scrambler & Bond, 2009).

Mediers rolle i samfundet

Medierne har en central rolle i, hvordan vi forstår vores omverden. Nyhedsmedierne spiller en vigtig dagsordenssættende rolle i samfundet, og spørgsmålet om, hvilke emner, begivenheder, fænomener og problemer der tillægges en "nyhedsværdi", er derfor væsentligt. De begivenheder, der rapporteres mest om i nyhedsmedierne, accepteres nemlig af offentligheden som de aktuelt vigtigste emner (McCombs & Guo, 2014). Samtidig er mediernes fremstillinger ikke objektive afspejlinger af virkeligheden, men snarere beskrivelser, der er baseret på vurderinger af en begivenheds opfattede nyhedsværdi. Medierne følger en særlig logik, en såkaldt *medielogik* (Altheide & Snow, 1979), som har indflydelse på, hvilke valg af begivenheder der skal rapporteres om, hvordan indsamling af materiale foregår, og hvordan en artikel udformes. Thompson (2000) finder, at den måde, medierne præsenterer en begivenhed eller et fænomen på, er baseret på idéen om, at en artikel skal vurderes som meningsfuld for det tiltænkte publikum. Ifølge Thompson sker der således en kommunikation af symboler, der opfattes som meningsfulde i en bestemt periode og i en specifik kontekst. I en oversigt over, hvordan sundhed og sygdom præsenteres i medierne, har Seale (2003) fundet flere fremtrædende temaer, der kan opsummeres som følger:

Farerne ved det moderne liv – refererer til, hvordan massemedier på forskellig vis bidrager til følelser af utryghed og frygt i industrialiserede samfund, der ellers i dag er præget af en sikkerhedskultur. *Skurke og freaks* – handler om at skildre personer eller grupper af mennesker, der truer vores sundhed, som derved også bliver stigmatiseret, eksempelvis store virksomheder, der ødelægger miljøet, mennesker, der blev anset for at kunne sprede HIV, da HIV/AIDS blev opdaget, samt mere historisk psykisk sygdom og mennesker med funktionsnedsættelser. *Ofre* – her fremstilles mennesker, der kan repræsentere "os selv", når vi er mest sårbare. *Professionelle helte og hverdagens helte* fremstilles som dem, der kan redde os fra nutidens farer og trusler. Her fremhæver Seale en spænding, hvor "almindelige mennesker" i de senere år hyldes i medierne, mens sundhedsvidenskaben har mistet sin autoritet, da fremstillinger af læger, der begår fejl, er vokset i omfang.

Endnu et aspekt, der ifølge Seale (2003) er centralt i massemediers repræsentationer af sundhed, er formidling og udnyttelse af *modsætninger*. Her er formålet at skabe et drama, hvor liv kontra truslen om død, eller den reelle død, er fremtrædende. At fremstille nyheder

ved hjælp af disse effekter kaldes "tabloidisering". En kritik heraf lyder, at det kan føre til "sensationalisering" og dermed unuancerede og forkerte fremstillinger. Seale mener imidlertid, at massemedierne ville miste popularitet, hvis fokus var på mere komplekse beskrivelser, som kunne accepteres af forskere. Til en vis grad er dramatiserede modsætninger og forenklinger, som er centrale i alle fortællinger, nødvendige, for at massemedierne kan underholde deres publikum. Seale hævder endvidere, at kritik af unøjagtigheder i mediernes fremstillinger mangler forståelse for massemediers vilkår, da det ikke kun handler om at formidle nøjagtig information, men at underholdning også er en central dagsorden for medierne. Herudover skal massemedier fremstille begivenheder og fænomener på nyskabende og overraskende måder, da mange forbrugere af medierne i dag er højtuddannede og velinformerede. At producere nyheder på en måde, der kun lever op til videnskabelige forventninger, ville medføre en risiko for at miste publikum.

Gennemgangen af Seals analyse drejer sig om mediernes formidling om sundhed. Analysen er relevant for at forstå fremstillinger af ældres ensomhed i dagspressen.

Medier og fremstillinger af ældre mennesker

Selvom ensomhed ofte knyttes til ældre mennesker og det at være gammel, og trods mediernes aktuelle fokusering på ensomhed, findes der kun få studier af fremstillingen af ældre og ensomhed i medierne. Nedenfor redegøres for fund fra tidligere undersøgelser, og for udfordringer i studier af, hvordan ældre skildres. Selvom disse undersøgelser ikke specifikt handler om ældres ensomhed i medierne, giver de et perspektiv på, hvordan ældre mennesker og aldring fremstilles, og hvilke typer af studier der er gennemført.

Det hævdes, at der ikke er sket en udveksling af perspektiver mellem gerontologisk forskning og medieforskning (Harrington, Bielby & Bardo, 2014; Iversen & Wilinska 2020). Et tværfagligt dansk studie, hvor danske medieforskere og kulturgerontologer sammen udforskede feltet, søgte at råde bod på dette (Christensen & Jerslev, 2017; European Journal of Cultural Studies, Spec. Issue "Media and the Aging Body", Givskov & Petersen, red., 2017). Med hensyn til fremstillingen af ældre mennesker og aldring i medierne, så er repræsentationen af ældre vokset over tid. Der er sket et skift fra overvejende negative billeder, hvor fokus er på ældre menneskers problemer, og hvor ældre fremstilles som problemet, til positive skildringer af aldring, alderdom og ældre mennesker (Nilsson & Jönson, 2009; Rozanova, 2010).

Disse ændringer er dog karakteriseret ved, at ældre mennesker ofte repræsenteres i medierne for at lokke til forbrug af aktiviteter og produkter, der skal fremme selvopfyldelse og bremse aldring (Ylänne, 2015; Calasanti, Sorensen & King, 2012; Uotila, Lumme-Sandt & Saarenheimo, 2010). På trods af stigningen i positive billeder formidles stadig negative opfattelser af aldring, og ældre mennesker forbindes med problemfelter som sygdom, forfald, afhængighed og som en byrde for samfundet (Lundgren & Ljuslinder, 2011; Rozanova, 2006). Ældre mennesker og aldring skildres ofte i massemedier og offentlige diskussioner i et udefra-perspektiv, hvor ældre mennesker tales om af de "ikke-gamle" (Ågren, 2020; Uotila, Lumme-Sandt & Saarenheimo, 2010; Nilsson, 2008;). Williams, Wadleigh & Ylänne (2010) mener, at forskning har en tendens til at analysere billeder af ældre og aldring i medierne, som enten "positive" eller "negative". Dette er også tidligere diskuteret i en dansk kontekst (Rørbye, 1998). Nilsson og Jönson (2009) finder, at det er svært at drage konklusioner om, hvorvidt en fremstilling af en aktiv, gammel person er nedsættende eller positiv, da det er vanskeligt at udlede, hvad en "god" eller "dårlig" skildring af ældre og aldring faktisk består af. Forfatterne hævder, at "modbilleder" af mennesker, der er aktive til trods for høj alder, kan være en form for infantilisering, hvor stereotyper af problemer forbundet med alderdom forstærkes (Nilsson & Jönson, 2009). Dette understøttes af Iversen og Wilinska (2020), der argumenterer for, at mediestudier, der har fokus på underrepræsentation og fejlagtige fremstillinger, tager virkeligheden for givet. De finder, at denne forskning fører til, at visse ældre-billeder ses som forkerte og som et udtryk for alderisme, og hvor en øget repræsentation af ældre mennesker påstås at være løsningen. Forfatterne finder, at de fleste studier savner en refleksion over, hvordan forskerne definerer "ældre" eller "gammel". I en del studier er kriteriet for at tilhøre kategorien "gammel" at være på pension eller at være mellem 60 og 65 år, endda ned til 50 år. Artikler, hvor der ikke angives en kronologisk alder for, hvem der er "ældre", er baseret på aktiviteter eller udseende med "faktorer" som gråt hår, rollator, kørestole og at være omgivet af børnebørn. Studier med sådanne udgangspunkter risikerer at reproducere etablerede stereotyper, selvom formålet er det modsatte (Iversen & Wilinska, 2020).

Metode og materiale

Det indsamlede materiale består af artikler, der er offentliggjort mellem 2016 og 2017 i dansk dagspresse. Artiklerne blev indsamlet ved hjælp af søgeordene "ensom gammel" i Infomedia-databasen. Der blev frasortet dubletter, læserbreve, pressemeddelelser, meddelelser, begivenhedsoplysninger samt lokalt orienterede artikler uden relevans på et generelt og nationalt plan. Artikler, der kun omtaler ensomhed og/eller ældre, men som havde et helt andet fokus i øvrigt, blev også frasortet. Efter denne proces bestod materialet af 77 nyhedsartikler.

Analytisk proces

Analyseprocessen er inspireret af Ritchie og Lewis' (2003) trinopdeling inden for kvalitativ forskning. Forfatterne fremhæver, at kvalitativ forskning handler om at fortolke betydninger i det indsamlede materiale. Processen er imidlertid omfattende, da de tekster, der analyseres, ofte er omfattende, rodede og vanskelige at finde mønstre og strukturer i. En vigtig opgave er således at håndtere de indsamlede artikler og at give analyseprocessen en struktur. Trinene er generelle, og de er ikke fulgt til punkt og prikke, men har alligevel været nyttige for analysen. Fremgangsmåden er beskrevet nedenfor.

Det første trin var en *gennemlæsning* af alle nyhedsartikler flere gange for at blive bekendt med materialet. Derefter *søgte efter foreløbige temaer* for at kunne opdele materialet ud fra disse og skabe et overblik. Temaerne blev identificeret ved at finde fremtrædende ord, udtryk og begreber i hver enkelt artikel, som derefter kategoriseredes under foreløbige temaer. Herefter arbejdedes på at *forfine temaerne* gennem en dybdegående læsning, hvor der stilledes spørgsmålet, hvad hver artikel handlede om:

- Hvilke ord, udtryk og begreber bruges til at give fænomenet ældres ensomhed mening?
- Hvem og hvilke perspektiver på ensomhed får plads?
- Hvilke samfundsmæssige sammenhænge bringes op?
- Hvordan skildres ældre mennesker, og på hvilke måder hænger ensomhed sammen med ældre mennesker?

Bestræbelserne gik på at finde *mønstre*, men også *forskelle* inden for hvert tema. *Ligheder* kan for eksempel være, at ensomhed blev beskrevet med det samme begreb, at artikler beskrev en bestemt slags aktivitet, eller at artikler fulgte en ensartet struktur. *Forskelle* inden for et tema kunne være, at det handlede om ensomhed, men at der blev brugt andre begreber og ord, som dermed gav ensomhed andre betydninger. Efter disse trin *identificeredes fremtrædende mønstre* inden for hvert tema, og på hvilke måder de forskellige temaer adskilte sig eller fremviste ligheder i forhold til hinanden. Ved at *relatere de fremanalyserede temaer til tidligere forskning* blev det muligt at sætte de analytiske fund ind i en bredere kontekst og dermed fremhæve dette studies bidrag til ny viden. Analysen afsluttedes med det overordnede spørgsmål: Hvad siger disse temaer, og hvilke forestillinger om ensomhed blandt ældre skabes i dansk dagspresse?

Resultater – tre temaer

I dette kapitel præsenteres de temaer, der fremkom med analysen af nyhedsartikler i dansk dagspresse fra 2016 og 2017. Tabellen opsummerer antallet af artikler inden for hvert tema.

Kategorisering efter temaer i dansk dagspresse 2016 – 2017

Tema	Antal
Aktiviteter mod ensomhed	48
Hvad er ensomhed?	25
Bolig og det fysiske miljøes betydning	4

Aktiviteter mod ensomhed

Det tema, der hyppigst forekommer, er *Aktiviteter mod ensomhed*. Det var dog ikke helt enkelt at afgrænse nøjagtigt, om en artikel handlede om aktiviteter. Dele af en artikel kunne fokusere på en bestemt aktivitet for senere at interviewe en ældre person, en repræsentant for en organisation eller en person, der arbejder i ældreplejen, om deres syn på ensomhed eller ældres levevilkår i dagens samfund. Afgørende for, om en artikel vurderedes at høre under dette tema, var, at det primære fokus er på en organiseret aktivitet, der var arrangeret med formålet at modvirke ensomhed blandt ældre mennesker.

I analysen er et centralt spørgsmål, *hvis perspektiv* der får plads i artiklerne. Det har nemlig indflydelse på, hvordan forskellige sociale problemer og fænomener opfattes og behandles i samfundet (Loseke, 2003). I en artikel om Ældre Sagens indsats kaldet "Spisevenner" illustrerer følgende citat, hvis perspektiv der gives plads:

Mit netværk er ikke længere så stort, så for mig er hver torsdag et højdepunkt. At komme herved og spise god mad i hyggeligt selskab med gamle venner er bare fantastisk. Samværet med "Spisevennerne" er med til at holde ensomheden væk. Jeg kan ikke undvære det her," siger den ældre Jyllinge-borger. (Lokalavisen Egedal, 27. december, 2016).

Af citatet fremgår, at fokus er på, hvordan en ældre kvinde taler om det fællesskab, som deltagelse i "Spisevennerne" muliggør. Det viser også, at aldringens konsekvenser implicit tilskrives betydning, da hendes netværk ikke længere er så stort. Videre i artiklen beskriver

projektlederen indsatsen. Hun beskriver, hvordan arbejdet med projektet og de ældre, hun har mødt der, er blevet som en familie for hende, samt at ensomme mennesker og mennesker med demens får *"en tryghed og sammenhold, som er ubeskrivelig"*. Projektet hyldes dernæst af formanden for kommunens sundheds- og omsorgsudvalg. Endelig afsluttes artiklen med, at der blev serveret karrysild.

Flere aspekter i denne artikel er værd at fremhæve. Et første aspekt er, at alder tillægges betydning i forhold til de ældre mennesker, der deltager i initiativet, da deres alder er angivet sammen med deres navn. Når projektledere og kommunale repræsentanter kommer til orde, redegøres der ikke for deres alder. I artiklen er der ikke afsat plads til at behandle, hvad der kendetegner ældres ensomhed og for eksempel dens omfang, hvilken type problem det er, og hvorfor det er nødvendigt at løse det. Artiklen indledes med overskriften *"Jeg føler mig ikke ensom, når jeg er her"*, men derefter er fokus på projektet, og hvordan det er blevet et sted for fællesskab.

I artiklerne om aktiviteter understreges ofte måltidets betydning for øget fællesskab og reduceret ensomhed. Der er dog et modperspektiv på dette, da en lokalavis fandt, at de ældre ikke var interesseret i kommunens initiativ til at spise sammen (*Vejle Amts Folkeblad*, 21. december 2016). I artiklen interviewes formanden for seniorudvalget om kommunens indsats, hvor der blev afsat midler til, at ældre kan spise et måltid med en frivillig. I løbet af to år var der kun to personer, som udnyttede tilbuddet, og formanden overvejer, om der alligevel ikke er så mange ensomme, eller om folk simpelthen ikke vil have selskab. Det er bemærkelsesværdigt, at der på samme side er en anden artikel om et nyt initiativ til at spise sammen under overskriften *"Nyt projekt mod ensomhed kom lovende fra start"*. Sidstnævnte artikel følger en lignende struktur som andre artikler, hvor ældre deltagere beskriver deres liv og motiv for at være med, og hvor repræsentanter fra kommunen (en af dem er den samme person, som beskrev det tidligere mislykkede initiativ) forklarer motiverne bag initiativet. Artiklen beskriver også, hvordan en *"svag duft af hamburgerryg med grønkål hang i luften"* (*Vejle Amts Folkeblad*, 21. december 2016).

Under initiativet til at spise sammen rapporteres om måltider, hvor yngre og ældre spiser brunch sammen (*Fyens Stiftstidende*, 1. maj 2016). Initiativet blev arrangeret af Ældre Sagen i samarbejde med et ungdomshus. Ligesom i andre artikler om at spise sammen beskrives

maden og dens dufte, i dette tilfælde duften af bacon, tilberedning af røræg og servering af brød og pålæg. Artiklen understreger, at det netop er et møde mellem unge og ældre ved at henvise til personernes adfærd. For eksempel står der, *”Brunch, hvad er det nu?”, spurgte nogle af de ældste*. At nogle af de unge ikke dukkede op, tilskrives i artiklen, at de nok sov over sig, hvilket kan have at gøre med en 18-årsfest aftenen før. Artiklen handler ikke om ensomhed, eller hvorfor fx det at spise sammen fungerer som en løsning på ensomhed.

I de fleste artikler, der ligeledes fremhæver initiativer til at spise sammen, er perspektiverne anderledes og fokus hovedsagelig på planlægning og organisering. I disse artikler tildeles en enkelt organisation eller person plads til at beskrive deres syn på spørgsmål om ensomhed. Et eksempel er en artikel, hvor projektlederen for *Danmark Spiser Sammen*⁵ blev stillet spørgsmål til motivet bag satsningen, betydningen af at spise sammen for at modvirke ensomhed, om danskere er dårlige til at lære hinanden at kende, og om tabuer om ensomhed. Ifølge projektlederen er et overordnet formål med projektet *”at træne vores sociale muskel”*, hvilket indebærer at få folk til at se op og hilse på andre og at øge viljen til at invitere andre hjem til sig, da en grundtanke er, at alle kan bidrage i kampen mod ensomhed. Eksempler på situationer, hvor *”vi”* eller *”man”* bør ændre sig, er, når vi kører i bus, hvor vi bør sætte os ved siden af nogen og hilse på dem, eller at invitere personer, der ikke plejer at være med, og selv at deltage i forskellige sociale sammenhænge. Ensomhed anses ifølge projektlederen for at være et mellem menneskeligt og økonomisk problem, hvor et mål for indsatsen at spise sammen er at bryde den langvarige ensomhed og det tabu, der findes om ensomhed (*Fyens Stiftstidende*, 26. april 2016).

Et eksempel på en anden artikel, der beskriver en organisation eller er skrevet baseret på én persons perspektiv, er en artikel, der fokuserer på Fonden Ensomme Gamles Værn. I artiklen beskriver direktøren i fonden årsagen til, at de genoptog navnet Ensomme Gamles Værn fra forkortelsen EGV. Direktøren mener, at ensomhed får opmærksomhed ved, at der tales direkte om spørgsmålet. Desuden betragtes begreber som alderdom og gammel som fine ord til at beskrive de mennesker, fonden arbejder for, da det er mennesker på 85 år og derover, som er mest ensomme, og fordi fonden ønsker at arbejde for, at samfundet er trygt at være

⁵ *Danmark Spiser Sammen* er et landsdækkende initiativ under Folkebevægelsen mod Ensomhed.

gammel i. Sidste del af artiklen dykker ned i spørgsmålet om, hvad ensomhed er. Det understreges, at der er stor forskel på den ”selvvalgte, udviklende ensomhed”, den såkaldte ”gode ensomhed” i forbindelse med religiøse eller kunstneriske erkendelser, og ensomhed forårsaget af bl.a. fattigdom, sygdom, mobning eller udelukkelse. Sidstnævnte er den form for ensomhed, som fonden, som del af *Folkebevægelsen mod Ensomhed*, arbejder på at modvirke. Ensomhed er også knyttet til forskellige livsfaser, hvor bl.a. mobning er en årsag i de yngre år, hvor det ikke at opnå de livsmål, som jævnaldrende opnår, kan indebære ensomhed midt i livet, og hvor ensomhed blandt ældre kan være forbundet med for lidt meningsfuld tid med andre på grund af sygdom, skrøbelighed og død (*Magasinet Pleje*, 6. maj, 2016).

Selvom artikler om aktiviteter til bekæmpelse af ensomhed hovedsagelig fremhæver det at spise sammen som den primære løsning, beskrives flere andre løsninger. Et eksempel er, da frivillige tog personer på plejehjem med på tur i rickshaw-cykler.⁶ Formålet med projektet beskrives som det at øge livskvaliteten for ældre mennesker, der ikke længere kan cykle selv, og en måde for dem at komme tilbage i samfundet, at opleve værdighed og at skabe relationer. Artiklen fokuserer på frivilliges indsats, motiver til at implementere indsatsen, samt beskrivelser af, hvem de frivillige er, hvad de tidligere har arbejdet med, og hvor de kommer fra. Men artiklen giver også ældre personer plads til at beskrive, hvorfor de deltager. En kvinde fortæller:

”Man kan nogle gange føle sig fanget inde på plejehjemmene, hvor der er få aktiviteter, og man er overladt til sig selv. Gennem kirken har jeg forsøgt at få selskab, fordi jeg er meget ensom, men der var ikke noget at hente. Cykelturene giver mig så meget livsglæde og en følelse af frihed og selvbestemmelse, selvom jeg ikke selv cykler”. (Kristeligt Dagblad, 1. juni 2017).

Desuden interviewes to forskere, der begge understreger den positive betydning, som cykling på denne måde kan have for ældre. Artiklens hovedfokus er på aktivitet; det at komme ud i naturen og finde fællesskab, mens ensomhed kun nævnes af den ældre person.

En anden artikel beskriver ideen bag den nye aktivitet *Søndagskaffe*, som Holstebro Sogns Meningspleje har igangsat. Selve aktiviteten involverer frivillige, der inviterer andre hjem til

⁶ Foreningen bag hedder *Cykling uden Alder* <https://cyklingudenalder.dk/>.

snak, kaffe og kage. Frivillige stiller også op som chauffør for deltagerne. Det er bemærkelsesværdigt, at der ikke står, om indsatsen er rettet mod en bestemt aldersgruppe. Det understreges dog, at oplevet ensomhed ikke er et krav for deltagelse. Bag initiativet står et par, der tidligere har været aktive i Ældre Sagen, og som gerne vil gøre noget for mennesker, idet kvinden i parret fortæller, at hun har arbejdet med mennesker hele sit liv. Udover en beskrivelse af aktiviteten interviewes sognepræsten, der siger:

”Vi ved, at søndag ofte er en lang dag for mange. Søndagens tomme ro og stilheden føles ikke altid lige så behagelig. Det er lidt som juleaften, som også kan være svær for mange at komme igennem ... Ensomhed er måske vores tids største plage og en af de mest ødelæggende. Men det er et fåtal af ensomme mennesker, der vil stå frem og sige det, også selvom der aldrig kommer nogen på besøg, og de glæder sig helt vildt, hvis de bliver inviteret ud”. (Dagbladet Holstebro, 19. januar 2017).

Citatet illustrerer en række aspekter af ensomhed, hvoraf et er normen om at være sammen med andre på helligdage og højtider. Citatet præsenterer også ensomhed som et samfundsproblem, hvor det er *”vor tids største plage”*. Det fremgår, at der eksisterer en opfattelse af, at man ikke vil indrømme, at man er ensom, selvom man aldrig får besøg – hvilket går igen i mange af de analyserede artikler.

Et andet tiltag, der fremhæves, er Aalborg Kommunes bestræbelser på at identificere ældre, der har et stort behov for pleje, og som risikerer at blive ensomme og isolerede i deres hjem. En bærende idé med initiativet er at styrke samarbejdet mellem hjemmepleje, sygepleje, aktivitetspersonale og frivillige fra Ældre Sagen. Artikelforfatteren understreger, at ensomhed kan føre til for tidlig død, dårligt helbred og forringet livskvalitet, og at der i dag er et tabu om ensomhed, som kan gøre det svært at se, hvem der lider af ensomhed. Ifølge formanden for Ældre- og Handicapforvaltningen har kommunen borgere, der ikke kommer ud, og derfor skal der udvikles måder at styrke deres relationer og finde tegn på ensomhed, ligesom man gør for at opspore tegn på sygdom (*Midt-Vest Avis*, 25. januar 2017).

Endnu en aktivitet, der beskrives, er arrangeret af Røde Kors i København. Den består i, at livshistorier fra tre personer, der havde haft besøg af en besøgsven, blev trykt og opsat rundt omkring ved mødesteder. Formålet beskrives i artiklen som en *”Kamp mod ensomhed”* ved at inspirere flere til at besøge hinanden og at gøre opmærksom på, at mange mangler nogen

at dele deres livshistorie med. Artiklen angiver ikke, om det er en bestemt aldersgruppe (*Brønshøj-Husum Avis*, 7. april 2016).

Musik fremført af frivillige ved en julefrokost, der blev arrangeret på et aktivitetscenter for ældre beskrives i en artikel. Artiklens struktur ligner de andre artikler i dette tema, hvor aktiviteten beskrives, folk fortæller om, hvorfor de deltager, og arrangøren beskriver aktiviteten og bagvedliggende motiver. To kvinder, der er interviewet, fortæller, hvordan de fandt hinanden gennem centret, og at hvis en af dem ikke dukkede op på centret, ringede den anden bagefter. Den ene kvinde siger også, at hun nægtede at leve et ensomt liv, efter at hendes mand døde. Ifølge arrangøren kan musik få ældre mennesker, der føler sig ensomme og isolerede og ønsker at finde nye fællesskaber, men ikke tør bryde isen, ud af hjemmet. Til forskel fra mange andre artikler markeres alder ikke ved at skrive de ældres alder eller ved at beskrive ældre på bestemte måder ud fra egenskaber eller handlinger (*Vejgaard Avis*, 21. december 2016).

Læsegrupper mod ensomhed arrangeret af *Samvirkende Menighedsplejer* med støtte fra Københavns Kommune, hvor der læses højt for personer, der er meget ensomme, beskrives i en anden artikel. Fællesskabet, og ikke litteraturen, var målet ifølge projektlederen. Denne artikel angiver heller ikke alder, og deltagerne interviewes ikke, da de ikke var til stede ved journalistens besøg, fremgår det. Artiklen beskriver endnu et eksempel på en løsning på ensomhed, der blev gennemført i Københavns Kommune. Her blev forældre tilbudt at besøge plejehjem med deres nyfødte barn. Denne indsats beskrives som et "tungt våben i brug mod ensomhed blandt ældre: babyer" (*dags.dk*, 1. september 2016).

Hvad er ensomhed?

Størstedelen af de analyserede artikler vedrører initiativer, indsatser, projekter og metoder til at modvirke ensomhed. Et andet tema i artiklerne vedrører, *hvilken slags problem ensomhed er*, hvorfor det skal løses, og hvorfor visse løsninger er at foretrække. En artikel, der blev offentliggjort i *Kristeligt Dagblad* (19. februar 2016), præsenterer forskellige perspektiver på ensomhed. Artiklen begynder med overskriften "*Ensomhed kan give dårligt helbred*", og derefter redegøres for undersøgelser af, om ensomhed er et sundhedsproblem, og det beskrives, hvordan sammenhængen mellem ensomhed og dårligt helbred har ført til en øget samfundsmæssig interesse for ensomhed. Desuden mener direktøren for Fonden Ensomme

Gamles Værn, at KRAM-faktorerne har fået for stor vægt i Danmark, og at sundhed har været defineret ud fra fysiske faktorer og manglet sociale og psykiske aspekter. Hun siger bl.a. på baggrund af fondens samfundsvidenskabelige forskning: *"For er man ensom, kan pilen nemt komme til at pege tilbage på én selv. Man får måske at vide, at man ikke involverer sig nok, ikke er aktiv nok og så videre."* Desuden mener en forsker fra Københavns Universitet, at det at bo alene er et *"samfundsvilkår"*, og at vi i dag gør flere ting alene og er mindre aktive i foreninger end tidligere. Det påpeges, at det at være ensom er et vilkår for mennesker, og at det kun har negative konsekvenser for helbredet, når ensomhed er langvarig og umulig at komme ud af. Artiklen udgør et eksempel på, hvordan titel og indledning fokuserer på ensomhedens langsigtede konsekvenser for helbredet for senere at fremhæve sociale, psykologiske og samfundsmæssige aspekter af ensomhed og at argumentere for, at der er for meget fokus på ensomhedens indvirkning på det fysiske helbred. Artiklen er baseret på forskere, en repræsentant for en fond og journalistens perspektiver. Der henvises gennemgående til tidligere forskning og undersøgelser i Danmark og USA. I artiklen er der ikke et specifikt fokus på ældres ensomhed, og der gives ikke konkrete forslag til at modvirke ensomhed, da artiklen hovedsageligt fremhæver, hvad ensomhed er fra forskellige perspektiver.

I de fleste artikler, der diskuterer, hvad og hvor udbredt ensomhed er, henvises der til forskellige undersøgelser. I en artikel (*Kristeligt Dagblad*, 27. maj, 2016) danner en undersøgelse fra Ældre Sagen udgangspunkt. En repræsentant herfra beskriver undersøgelsens fokus på oplevelser, der kan knyttes til ensomhed, og at formålet med undersøgelsen har været at øge opmærksomheden på ensomhed og mindske tabuet. Ifølge direktøren i Fonden Ensomme Gamles Værn har ensomhed fået øget opmærksomhed i de seneste år, hvor forskning har påvist negative konsekvenser for helbredet. Det har medført, at ensomhed nu beskrives i et sprog, der forstås af dem, der er optaget af sundhed og økonomi. Fokus på både yngre og ældres ensomhed har synliggjort, at ikke kun fravær og savn af mennesker kan forårsage ensomhed. Unge lever tæt sammen med andre, men der kan også være en eksistentiel ensomhed, hvor livet mister sin mening. Artiklen berører også det faktum, at 16-29-årige kan føle sig lige så ensomme som mennesker på 85+ år, som en repræsentant fra Ældre Sagen fortæller. En anden repræsentant herfra mener, at forestillingen om, hvor mange ældre, der er ensomme, er overdrevet, samtidig med at ensomme ældre mænd er den største

gruppe, der begår selvmord. Det viser, *“hvor alvorligt et problem vi taler om”* (Kristeligt Dagblad, 27. maj, 2016).

En to-sides artikel giver et portræt af en 80-årig kvinde, der ser tilbage på livet og beskriver, hvordan hendes liv ser ud i dag. Centralt i artiklen er kvindens modgang i livet, da hendes mand døde tidligt, hun selv brækkede hoften, og nu har en begyndende demens; men på trods af alt dette er hun positiv og bevæger sig ud for at møde andre mennesker. Hun har altid været udadvendt og haft et stort netværk, og det skal man fortsætte med, mener hun. Man får ingen kontakt, hvis man sidder derhjemme og klager over, at man har det dårligt og er træt af at sidde alene; *“Så går man fuldstændig i stå”*. Derefter beskrives kvindens aktive hverdag, og at hun, udover nogle mindre ydelser fra hjemmehjælpen, kan klare hverdagens opgaver og aktiviteter på egen hånd. Hun føler sig ikke ensom, da hun er god til at holde kontakt med venner, børn og børnebørn og ofte inviterer andre mennesker på en kop kaffe (Dagbladet Holstebro, 19. januar 2017).

De analyserede artikler behandler ensomhed fra ældre, personale, politikere, organisationsrepræsentanter og forskeres perspektiver. Selvom perspektiverne er forskellige, og artiklerne vedrører ensomhed i forskellige aldersgrupper, er det generelle billede, at det er langvarig ensomhed og ensomhed blandt ældre, der er mest problematisk og sværest at bryde. Artiklen *“Husk de ældre – hele året”* indledes med et billede af, hvordan julen skal være, når ældre mennesker møder deres børnebørn ved et veldækket bord. Ifølge Thyra Frank, daværende ældreminister, er virkeligheden, at mange, og især ældre, sidder alene i julen. Det gør, at denne højtid kan føles ekstra svær, og det fremhæves, at *“vi”* skal tænke på de ældre hele året. Den offentlige sektor gør sammen med civilsamfundet meget, blandt andet gennem satsning på *“fremtidens hjemmepleje”*, hvor kommunerne skal samarbejde med frivillige organisationer for at hjælpe ældre ind i nye fællesskaber; noget ministeren selv var med til at igangsætte. Men alle i familien har et ansvar for at invitere ældre med i fællesskabet året rundt, trods en hektisk hverdag, hvis *“vi som befolkning virkelig vil gøre noget for at bryde ensomheden blandt de ældre”* (NORDJYSKE Stiftstidende, 26. december 2016).

En anden artikel berører socialdemokraternes bestræbelser på at bekæmpe ensomhed. Artiklen begynder med overskriften *“S: Pulje på 100 mio. kr. til at bekæmpe ensomhed blandt ældre”*, hvorefter det beskrives, hvad ensomhed er, og hvad udbredelsen skyldes (Fyens.dk,

7. november 2017). Mette Frederiksen, daværende formand for Socialdemokratiet, argumenterer for, at ensomheden udspringer af samfundets udvikling i form af nedskæringer i ældreplejen, som medfører færre hænder, et reduceret antal aktiviteter samt ændrede familiemønstre, der resulterer i, at mange yngre voksne har for lidt tid, mens ældre til gengæld har for meget tid. Dette beskrives som bagsiden af det moderne samfund. Denne form for argumentation er i tråd med fremstillingen af ældres ensomhed i *svensk dagspresse*, hvor fokus har været på ældreplejens organisering og på, at politikken burde ændres for at forbedre ældres vilkår, samt at det moderne samfunds udvikling er ugunstig for ældre og leder til udbredt ensomhed (Ågren, 2017; Ågren, 2020). Artiklen indeholder også et økonomisk perspektiv, hvor ældres ensomhed ifølge Socialdemokratiet vurderes at koste samfundet 120-232 mio. kr. om året. Ensomhed beskrives som et problem, idet der henvises til Socialdemokratiets notat, hvor der står, at 10.000 ældre indlægges, og at 1.500-2.000 mennesker dør hvert år som følge af manglende sociale relationer. En repræsentant for Ældre Sagen beskriver, at ensomhed er kompleks og kan skyldes vanskeligheder med sociale relationer eller tab af ægtefælle. Her nævnes også langvarig sygdom, arbejdsløshed før pensionering, samt at mænd er dårlige til nære relationer. På linje med Frederiksen anses ændrede familiemønstre med flere enlige og skilsmisser blandt ældre for at bidrage til øget ensomhed i ældrebefolkningen. I hele artiklen vurderes samarbejde mellem kommuner og den frivillige sektor at være afgørende, og de 100 mio. kr., Socialdemokratiet ønskede at afsætte, skulle gå til frivillige foreninger. Artiklen indeholder også en faktaboks med en forskers perspektiv, hvor det beskrives, at mennesker er sociale af natur, og at det at være uden for fællesskaber kan vække ubehag, og at de indsats, der iværksættes, bør afspejle, hvor man er i livet.

De fleste artikler handler om den aktuelle situation inden for ældreplejen. En helsides artikel i *Kristeligt Dagblad* (17. november 2017) indledes med et billede af hjemmeplejen, hvor personalet går ind og ud, og at den tid er forbi, hvor medarbejdere lavede mad sammen med ældre eller havde tid til at sidde ned og holde syge eller sengeliggende ældre i hånden. I artiklen giver direktøren for Fonden Ensomme Gamles Værn sit perspektiv på spørgsmålet, hvor hun fortæller, at det at sidde ned og drikke en kop kaffe er blevet et symbol på omsorg. Hun mener dog, at omsorgsfuld pleje skal være i fokus, og hvad angår ensomhedsproblemer, er det også civilsamfundets opgave at løse dette problem. En forsker fra Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, VIVE, som også bliver interviewet i artiklen, er på

samme linje og mener, at den stigende andel af ældre og de færre varme hænder rejser spørgsmålet om, hvorvidt der er tid til en kop kaffe. Dette peger på behovet for et øget engagement fra civilsamfundet, samt at der er brug for, at familie, naboer og andre i nærområdet kommer til at spille en større rolle i omsorgen for ældre. En leder af Center for Politiske Studier, CEPOS mener, at der i dag er "minuttyranni", og at ældreplejen er præget af dokumentation og registrering, og at personalet føler sig utilstrækkelige som følge heraf. Hvad angår artiklens indhold som helhed, handler kun en lille del eksplicit om ensomhed. Udtalelserne om situationen i nutidens ældrepleje er baseret på kontakt med ældreplejen, gennemførte undersøgelser, men også på "det billede, man får", eller "historier om".

Det samme tema berøres i tre artikler i *JydskeVestkysten* (24. februar 2016). To af artiklerne er baseret på resultater fra en undersøgelse, som avisen sendte ud til social- og sundhedspersonale, hvoraf det fremgår, at de oplever, at de ikke kan gøre noget ved ensomheden blandt ældre. I en af artiklerne siger et bestyrelsesmedlem i Fonden Ensomme Gamles Værn, at der er risiko for, at omgangskredsen bliver mindre, da mange ældre med plejebenhov taler om sygdomme, som folk ganske enkelt "ikke gider at høre på", samtidig med at personalet ikke har tid til at tale med de ældre. At få ældre til at deltage mere i aktivitetscentre eller at få en besøgsven er ifølge en repræsentant for Ældre Sagen en løsning, der kan betale sig for kommunerne. En anden artikel om samme tema i *JydskeVestkysten* (24. februar 2016) præsenterer nogle svar fra undersøgelsen, der blev sendt ud til social- og sundhedspersonale, hvor der generelt anses at være for lidt kvalitetstid til "den gode samtale" eller "hyggesnak og en kop kaffe", og at arbejdet gennem årene er blevet mere presset, og at de ikke har mulighed for at gøre noget ved ensomhed. Den tredje artikel i *JydskeVestkysten* (24. februar 2016) fokuserer på besøgsvenner, der anses for at have tid til ensomme ældre. En repræsentant for Røde Kors siger, at "vi kan være med til at dække hullet i de ældres sociale behov, som opstår, når sosu'erne ikke har tid", men at besøgsvenner ikke er den eneste løsning, og at de ser et behov for flere frivillige. I samtlige artikler om "ældreomsorgens krise" er det manglen på tid, der fremstår som problematisk, idet det hævdes, at ældreplejen fokuserer på at måle minutter, sørge for personlig pleje og rengøring, men har for lidt tid til at tale med de ældre mennesker.

I en debatartikel, skrevet af en pædagog, beskrives, hvordan han og en kollega fandt en ældre mand i sivene i en mose, en mand, som de sammen med personale fra et plejehjem trak

ud af sivene, og som derefter formåede at gå selv (*Jyllands-Posten*, 14. februar 2017). Den ældre mand fortæller artiklens forfatter, at han ikke længere vil leve, og at ingen besøger ham. Ifølge forfatteren til artiklen har "vi alle" et ansvar, "når der sidder ensomme ældre rundt omkring i landet", og at "vi" ikke passer på "vores ældre", når de forsøger at tage livet af sig på grund af ensomhed og isolation. Derefter argumenterer forfatteren for at investere flere ressourcer i personale i ældreplejen ved at sammenligne med andre kommunale udgifter. Det er således både "os alle" og de politisk ansvarlige i kommunen, der skal handle, så ældre mennesker ikke sidder alene i deres sidste år.

I en artikel i *Kristeligt Dagblad* skriver daværende borgmester for sundhed og omsorg i Københavns Kommune om indsatsen i København for at modvirke ensomhed blandt ældre, og at arbejdet ikke er færdigt. Hvis vi virkelig skal afskaffe ensomheden, mener forfatteren af artiklen, at vi alle må se, hvad vi kan gøre, for alle har noget at bidrage med. Eksempler herpå omfatter at invitere bedstemor til kaffe, tage naboernes børn med på legepladsen eller at tale med naboen. Hun mener, at enhvers indsats kan gøre en stor forskel for dem, der ønsker at være en del af fællesskaber, og hun afslutter artiklen, "For hvis ensomheden skal knækkes, er det vigtigt, at både du og jeg giver en hånd med." (*Kristeligt Dagblad*, 24. april 2017). Artiklen skifter således fra et fokus udelukkende på ældres ensomhed til at beskrive ensomhed som noget, alle, som ønsker at være en del af et fællesskab, kan rammes af.

Boliger og betydningen af det fysiske miljø for ensomhed

Fem artikler i det indsamlede materiale fremhæver på forskellig vis boligen og det fysiske miljøes betydning for ensomhed. I en artikel er der en modsætning i overskriftens tematisering, der lyder: "Ensomhed dræber: Alligevel foretrækker de ældre at bo alene" (*Ekstrabladet*, 18. september 2016). Artiklen, der i høj grad er baseret på undersøgelser af forskellige aldersgruppers vilje til at bo i bofællesskab, fokuserer på den ene side på ensomhed som et farligt problem. På den anden side giver den et modperspektiv til den tilbagevendende opfattelse af fællesskab som løsning på ensomhed, og at alle ældre mennesker ønsker at indgå i et fællesskab med andre. Ifølge de interviewede forskere skyldes ældres modvilje ("ældre" i denne undersøgelse var 70-79 år) mod at bo i bofællesskab, at det kan være mere sikkert at bo alene, at man ikke ønsker at tilpasse sig andre, helbredsproblemer samt økonomiske og/eller følelsesmæssige årsager.

I andre artikler om bofællesskaber for seniorer tegner der sig et andet billede. En artikel, indledes med et citat fra en repræsentant for et bofællesskab. Han mener, at man lever længere og er mindre ensom, hvis man bor i bofællesskab. I samme artikel giver en forsker udtryk for, at denne boligform giver tryghed, socialt liv, mindre brug for hjælp, at der er en god balance mellem det private og det fælles, og at efterspørgslen efter denne boform er stor. En længere artikel om bofællesskaber for seniorer begynder med citatet, "*Når man bliver ældre, kan man hurtigt blive alene.*" (Fyns Amts Avis, 18. april 2017). Flere personer er interviewet om baggrunden for, at de flyttede i bofællesskab, og hvorfor de trives. Tryghed nævnes gentagne gange, som når man eksempelvis bliver syg og har andre i nærheden, der kan hjælpe til i hverdagen. For en mand var hans bevæggrund, at børnene var flyttet hjemmefra, og at huset var for stort at passe. Ifølge direktøren for den andelsboligforening, som bofællesskabet er en del af, lokker det at undgå ansvaret for hus og have samt kombinationen af tryghed ved at bo sammen med andre og samtidig at have sit eget hjem. Ifølge en repræsentant for Ældre Sagen er mange ældre ensomme og ønsker derfor et socialt netværk og tryghed, samtidig med at mange vil undgå at flytte på plejehjem, men måske ikke har en tilstrækkeligt høj pension til at kunne købe deres egen bolig, når de bliver ældre. Det beskrives også, at rutinen i bofællesskabet er, at mændene drikker øl sammen, mens kvinderne drikker kaffe og spiser kage. Det er en tradition, at mændene laver suppe en gang om året, og fødselsdagsfejring, som netop fandt sted, da journalisten besøgte bofællesskabet, nævnes også. I artiklerne om bofællesskaber understreges det fællesskab og den tryghed, bofællesskabet anses for at føre til. Ensomhed nævnes kun kort, idet det beskrives som en god boform for dem, der er uden partner og ensomme ældre. Når ældre mennesker interviewes i artiklerne, angiver de ikke ensomhed som et motiv til, at de flyttede ind, og der hvor ensomhed diskuteres, er det i generelle vendinger som, "*Det [bofællesskabet] er en genial løsning. Især for ældre eller enlige*".

Artiklerne giver forskellige personer og organisationer mulighed for at give deres perspektiver på de emner, der behandles. Men det er kun, hvor ældre personer er interviewet, at deres alder er oplyst. Alder ser således ikke ud til at være lige så vigtig, når det drejer sig om erhvervsarbejdende eller foreningsaktive personer, der ikke er "ældre".

Konklusioner og perspektiver

Formålet med denne rapport er at belyse, hvordan ensomhed blandt ældre beskrives i dansk dagspresse i årene 2016 til 2017, hvor ensomhed var blevet et emne, der fik opmærksomhed i medierne. Analysen viser, at størstedelen af artiklerne fokuserer på løsninger til at modvirke ensomhed. En stor del af artiklerne har karakter af at være reportager, hvor journalisten har besøgt en bestemt aktivitet for at beskrive, hvad der foregår, og interviewe deltagere og arrangører. Ofte indgår også interview med personer med ansvar som politikere, kommunale chefer, organisationsrepræsentanter samt forskere. Den aktivitet, der hovedsagelig fremhæves, er fællesskaber omkring måltider, hvor *"Danmark Spiser Sammen"* er den indsats, der får størst opmærksomhed. Det er værd at bemærke, at andre initiativer til at spise sammen i kommuner eller på bestemte mødesteder også er beskrevet, omend i mindre omfang. Andre aktiviteter såsom højtlesning, cykling i rickshaw og initiativer til at finde frem til ældre, der er ensomme, beskrives i et par artikler. De fleste artikler, der specifikt omhandler typer af løsninger på ensomhed, levner generelt sparsom plads til fx at beskrive, hvad ensomhed er for et fænomen, hvordan det opleves, hvorfor der er behov for løsninger, og hvorfor nogle løsninger vil være bedre end andre. I stedet er fokus primært på aktiviteten, hvordan den muliggør et fællesskab og dens positive betydning for ældre mennesker.

Men det, der frem for alt er karakteristisk for de analyserede artikler, er, at ældre mennesker får mulighed for at beskrive deres liv; i nogle tilfælde hvorfor de er ensomme eller oplever ensomhed, samt deres motiver til at deltage i en aktivitet. Dette er med andre ord et resultat, der er forskelligt fra tidligere forskning om medie billeder af ældre. Disse studier viser nemlig, at artikler, der på forskellige måder handler om ældre, er skrevet i et udefra-perspektiv (Uotila, Lumme-Sandt & Saarenheimo, 2010; Nilsson, 2008). I beskrivelserne af de aktiviteter, de ældre deltager i, viser det sig, at mange ældre ser sig selv som ensomme – for eksempel som følge af, at en ægtefælle er død – og at de forsøger at modvirke ensomheden ved at deltage i aktiviteter.

Mange reportager betoner således det positive ved at deltage og være aktiv med detaljerede beskrivelser af, hvordan maden dufter, hvordan musikken tiltrækker ældre, den første øl om formiddagen i et bofællesskab, og hvordan cykling i rickshaw bliver en "win-win" for ældre

og frivillige. Det, der også fremtræder her, og som har været et centralt tema i ældreforskning og politik rettet mod indsatser for ældre, er, at der lægges vægt på, at en *aktiv livsstil* er efterstræbelsesværdig for ældre (Foster & Walker, 2015). Denne tendens er blevet kritiseret for at lægge et stort ansvar på ældre, som på grund af strukturelle uligheder, negative opfattelser af ældre, sygdomme eller andre begivenheder i livet ikke kan leve op til idealet (Calasanti & King, 2020). Dette aktualiserer atter spørgsmålet om, hvem der egentlig er ansvarlig for at modvirke ensomhed?

Spørgsmålet om ansvar bidrager både til at forstå, hvilken type problem ensomhed udgør, hvad årsagerne anses for at være, hvilke løsninger der foreslås, og hvem der ifølge disse beskrivelser bør være ansvarlige for implementering af foreslåede løsninger (Ågren & Cederlund, 2020; Loseke, 2003). Nyhedsartiklerne domineres af fokus på aktiviteter, der gennemføres af frivillige, i civilsamfundet, og delvis af personale i ældreplejen. Det er således primært disse personer, såvel som ledere og politikere med overordnet ansvar for budgetter og kommunale institutioner, der tilskrives ansvar for gennemførelse af aktiviteter. Men ansvaret pålægges samtidig de ældre i form af deltagelse i disse aktiviteter, hvilket var tydeligt i en artikel om en kommunes initiativ til fælles måltider, som kun få personer kom til gennem en længere periode. Det fremgår også, at ældre selv accepterer vigtigheden af at være aktive og tager ansvaret for at være aktiv ved fx at sige, at de ikke vil sidde alene hjemme, og hvis man ikke kommer ud, "*så går man fuldstændig i stå*", som nævnt i et eksempel ovenfor. I artikler, hvor andre typer af aktiviteter fremhæves, og i artikler med et samfundsmæssigt perspektiv på ensomhed, tildeles frivillige en central rolle i at modvirke ensomhed, idet en gennemgående opfattelse er, at frivillige kommer til at spille en mere central rolle i fremtiden med en aldrende befolkning, og at de dækker huller, som ældreplejen ikke kan udfylde. Mange opgaver, som at være besøgsven og at cykle med en ældre, fremstår i artiklerne som oplagte opgaver for frivillige.

Ifølge Seale (2003) fremstilles *professionelle helte og hverdagshelte* i medierne som frelsere fra nutidens farer og trusler. Samtidig er der en spænding, da "det almindelige menneske" i de senere år bliver hyldet i medierne, mens eksperter og myndigheder mister deres status i samfundet (Seale, 2003). Vi mener ikke, at der findes en direkte spænding eller konflikt mellem disse "grupper" baseret på de analyserede nyhedsartikler. Derimod ser det ud til, at begge disse sider findes, hvor politikere, nationale initiativer og kommuner finder løsninger

på problemer med ensomhed, ofte med henvisning til at deres eget politiske parti eller deres kommune har afsat midler til eller igangsat et nyt initiativ. Forskere bidrager også med videnskabelige perspektiver på ensomhed, hvor ny forskning præsenteres, men også problematiseres. Men også frivillige og "almindelige mennesker" får i artiklerne plads til at beskrive, hvad de tænker om ensomhed, og hvorfor de engagerer sig i at modvirke ensomhed gennem bestræbelser på at skabe fællesskaber. For boligselskaber bliver spørgsmålet om ansvar et andet, da det udelukkende er ældre mennesker, der bor i disse bofællesskaber, som er ansvarlige for at arrangere møder og aktiviteter for at skabe fællesskab. Artiklerne har således et stærkt fokus på den enkeltes ansvar for at opretholde en aktiv og social livsstil.

I de artikler, hvor der er afsat plads til at diskutere, hvad ensomhed er, og hvorfor den er et problem, ses ældre som særligt sårbare, da de har oplevet tab og ikke kommer ud af deres hjem, og at de bliver glemt. I de fleste artikler anses den pressede arbejdssituation i ældreplejen, som præges af mangel på tid i kombination med bureaukrati og "minuttyranni", for at bidrage til, at ældre bliver glemt og risikerer at blive ensomme. Ensomhed forbindes således specifikt til kategorien "ældre", hvor livsændringer, samfundets måde at se ældre på samt organisering af ældreplejen tilsammen bidrager til ensomheden blandt ældre. Men der findes også et bredere perspektiv på ensomhed, hvor der ofte refereres til befolkningsundersøgelser, som viser ensomhedens udbredelse i Danmark. I denne sammenhæng fremstilles ensomhed ikke udelukkende som et problem blandt ældre mennesker.

Seale (2003) finder, at mediernes fremstilling af *ofre* er almindeligt forekommende. Dette handler om skildringer af mennesker, som vi kan genkende os selv i, når vi er mest sårbare. At fremstille mennesker som ofre kan også ses som en strategi til at vække sympati for et bestemt emne ved at få læseren til at føle, at det kan ske for dem selv (Loseke, 2003). Disse træk findes delvist i de analyserede nyhedsartikler, hvor ældre beskrives som ensomme af individuelle og strukturelle årsager. Det er dog et komplekst spørgsmål, da ensomhed ofte, implicit eller eksplicit, rammer *nogen andre*, fx ældre der ikke kommer ud eller dem, som er glemt af familie og samfund. I eksempelvis debatartikler, skrevet af politikere, er offerbeskrivelser af ensomhed almindeligt forekommende. I artikler, der fokuserer på aktiviteter mod ensomhed, fremhæves ældre derimod som *aktører*, der ønsker at ændre deres livssituation og modvirke deres egen ensomhed.

I flere artikler understreger forskere, politikere og andre, at ensomhed ikke kun påvirker ældre mennesker. Ensomhed beskrives gentagne gange som et *samfundsproblem*, og at ensomhed skyldes vores manglende evne til at invitere andre ind i vores liv, og at vi fx ikke længere hilser på hinanden. Endvidere argumenteres der for, at der findes *et tabu* om ensomhed i nutidens samfund, som skal løses ved at sætte ensomhed på dagsordenen. De mange aktiviteter og tiltag mod ensomhed, som beskrives i artiklerne, har således et større mål end bare at arrangere et fælles måltid, idet arrangørerne ofte har som mål at ændre på, hvordan mennesker opfører sig over for hinanden og samtidig at bryde tabuet om ensomhed. Ud over disse beskrivelser af ensomhed som et samfundsproblem fremstilles ensomhed ofte som et *sundhedsproblem* med henvisning til national og international forskning, hvor langvarig ensomhed beskrives som farlig for helbredet og endda dødelig. I flere artikler er der dog også modperspektiver, der understreger vigtigheden af at være opmærksom på de komplekse, sociale, kulturelle og psykologiske aspekter ved ensomhed.

Disse perspektiver på ensomhed minder således om det, Seale (2003) kalder *Det moderne livs farer* i medie billeder af sundhed, hvor udviklingen i det industrialiserede samfund medfører risici og farer for enkeltpersoner. Hvad angår ensomhed, er dette komplekst, fordi det både er strukturelle spørgsmål, såsom øget individualisering i samfundet, tabuet om ensomhed og mangel på ressourcer i ældreplejen, der fører til ensomhed. Samtidig understreges den enkeltes rolle, da det er individer i samfundet, der ikke hilser, ikke inviterer naboer og ikke passer på hinanden, som er en afgørende årsag til ensomhedens udbredelse. Spørgsmålet om, hvem eller hvad der er ansvarlig for at forårsage ensomhed, er således komplekst og svinger mellem individ- og samfundsniveau. Fremstillingen af individer varierer mellem *ofre*, hvad angår ensomhed og ældre, og *skyldige* i ikke at gøre nok, hvilket drejer sig om "os alle", der kan gøre noget og bør ændre vores sociale adfærd.

Til opsummering er der beskrevet forskellige perspektiver, begreber og forståelser af ensomhed i de analyserede nyhedsartikler. Størstedelen af artiklerne er baseret på "ikke-ældres" perspektiver, hvor de medvirker til at danne billedet af, hvilken type problem ensomhed udgør. Men også ældre mennesker gives plads til at beskrive deres liv, ensomhedsoplevelser og motiver til at deltage i forskellige former for aktiviteter for at modvirke egen ensomhed. Dette, at ældre mennesker får plads i medierne, modsiger resultater fra tidligere forskning,

der beskriver, hvordan ældre menneskers egne fortællinger ikke får plads. Endvidere kendetegnes artiklerne af ideen om, at ensomhed er et problem, der skal løses, og at fællesskaber af forskellig art er den oplagte løsning. Det skal dog understreges, at der også gives plads til diskussioner om ensomhed som et bredere samfundsproblem, og at ensomhed ikke udelukkende forbindes med ældre mennesker. Dette samfundsperspektiv bidrager til bredere sociale løsninger, hvor fokus er på, at "vi" skal ændre vores sociale adfærd, invitere andre ind i vores liv og sammen bryde tabuet om ensomhed.

Referencer

Altheide, D. L., Snow, R. P. (1979). *Media Logic*. London: Sage.

Bound Alberti F. (2018). This “Modern Epidemic”: Loneliness as an Emotion Cluster and a Neglected Subject in the History of Emotions. *Emotion Review*. 10(3): 242-254.

Calasanti, T. & King, N. (2020). Beyond Successful Aging 2.0: Inequalities, Ageism, and the Case for Normalizing Old Ages. *The Journals of Gerontology: Series B*.

Calasanti, T., Sorensen, A. & King, N. (2012). “Anti-ageing Advertisements and Perceptions of Ageing” in Ylänne, V. (ed.). *Representing Ageing Images and Identities*. London: Palgrave Macmillan.

Christensen, CL & Jerslev, A. (2017). *Ældre mennesker i et mediesamfund*. Ældre og Samfund, vol. 1. København: Frydenlund Academic.

de Jong Gierveld, J. (1998). A review of loneliness: concept and definitions, determinants and consequences. *Reviews in Clinical Gerontology*. 8: 73– 80.

Dykstra, P. A. (2009). Older adult loneliness: myths and realities. *European Journal of Ageing*. 6(2): 91–100.

Edebalk, P. G. (2020). *Äldreboenden: Från ålderdomshem till särskilda boenden*. (Research Reports in Social Work). Lund: Lunds Universitet.

Foster L, & Walker A. (2015). Active and successful aging: a European policy perspective. *The Gerontologist*. 55(1): 83-90.

Gilleard, C., & Higgs, P. (2007). *Cultures of ageing: Self, citizen and the body* (2nd ed.). Harlow: Prentice Hall.

Harrington, L., Bielby, D. & Bardo, A. (2014). “New Areas of Inquiry in Aging, Media, and Culture”, in Harrington, L., Bielby, D. & Bardo, A. (eds.). *Aging, Media, and Culture*. New York: Lexington Books.

Heu, L.C., van Zomeren, M. & Hansen N. (2019). Lonely Alone or Lonely Together? A Cultural-Psychological Examination of Individualism–Collectivism and Loneliness in Five European Countries. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 45(5): 780-793.

Higgs, P. & Gilleard, C. (2014). Frailty, abjection and the ‘othering’ of the fourth age. *Health Sociology Review*. 23(1): 10-19.

Iversen, S. M. & Wiliniska, M. (2020). Ageing, old age and media: Critical appraisal of knowledge practices in academic research. *International Journal of Ageing and Later Life*. 14(1): 121–149.

- Johnson, D. P. & Mullins, L. C. (1987). Growing old and lonely in different societies: Toward a comparative perspective. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*. 2: 257-275.
- Jylhä, M., Jokela, J. (1990). Individual experiences as cultural: A cross-cultural study on loneliness among the elderly. *Ageing & Society*. 10: 295-315.
- Jylhä, M., Saarenheimo, M. (2010). "Loneliness and Ageing: Comparative Perspectives", in Dannefer, D., Phillipson, C. (eds.). *The SAGE Handbook of Social Gerontology*. London: Sage.
- Karnick, P. M. (2005). Feeling Lonely: Theoretical Perspectives. *Nursing Science Quarterly*. 18(1): 7-12.
- Lasgaard M, Christiansen J, Bekker-Jeppesen M, Friis K (2020). *Ensomhed i Danmark – analyse af befolkningsdata fra 2017. Temaanalyse, vol. 8, "Hvordan har du det?"* Aarhus: DEFAC-TUM, Region Midtjylland.
- Laslett, P. (1989). *A fresh map of life: The emergence of the third age*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Levy, B. (2003). Mind Matters: Cognitive and Physical Effects of Aging Self-Stereotypes. *Journal of Gerontology: Psychological sciences*. 58B (4): 203–211.
- Levy, B, Slade, M., Pietrzak, R. & Ferrucci, L. (2018). Positive age beliefs protect against dementia even among elders with high-risk gene. *PLoS ONE*. 13(2): e0191004.
- Loseke, D. (2003). *Thinking about social problems*. Second edition. New York: Aldine Transaction.
- Lundgren, A. S. & Ljuslinder, K. (2011). 'The baby-boom is over and the ageing shock awaits': populist media imagery in news-press representations of population ageing. *International Journal of Ageing and Later Life*, 6 (2), 39-71.
- Lykes, V.A., & Kimmelmeier, M. (2014). What Predicts Loneliness? Cultural Difference Between Individualistic and Collectivistic Societies in Europe. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 45(3): 468-490.
- McCombs, M. & Guo, L. (2014). "Agenda-Setting Influence of the Media in the Public Sphere in Fortner", R S. & P. Fackler, M. (eds.). *The Handbook of Media and Mass Communication Theory*. West Sussex: John Wiley & Sons.
- Nilsson, M. (2008). *Våra äldre: Om konstruktioner av äldre i offentligheten*. Avhandling. Linköping: Linköping University.
- Nilsson, M., & Jönson, H. (2009). "Äldre i massmedierna – osynliga eller förknippade med problem", in Jönson, H (red.). *Åldrande, Åldersordning och Ålderism*. Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Nyqvist, F., Nygård, M. & Scharf, T. (2019). Loneliness amongst older people in Europe: a comparative study of welfare regimes. *European Journal of Ageing*. 16: 133–143.

- O'Lunaigh, C. & Lawlor, B. A. (2008). Loneliness and the health of older people. *International Journal of Geriatric Psychiatry*. 23: 1213–1221.
- Perlman, D. & Peplau, L. A. (1981). "Toward a Social Psychology of Loneliness", in Duck, S., Gilmour, R. (eds.), *Personal Relationships in Disorder*. London: Academic Press.
- Pikhartova, J., Bowling, A. & Victor, C. (2016). Is loneliness in later life a self-fulfilling prophecy? *Aging & Mental Health*. 20(5): 543-9.
- Ritchie, J., and J. Lewis. 2003. *Qualitative research practice*. London: Sage Publications.
- Rosendale, M. (2007). Loneliness: An Exploration of Meaning. *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*. 13(4): 201-209.
- Rowe, J. W., & Kahn, R. L. (1987). Human aging: Usual and successful. *Science*. 237: 143–149.
- Rožanova, J. (2010). Discourse of successful aging in The Globe & Mail: Insights from critical gerontology. *Journal of Aging Studies*. 24: 213–222.
- Rožanova, J. (2006). Newspaper portrayals of health and illness among Canadian seniors: Who ages healthily and at what cost?". *International Journal of Ageing and Later Life*. 1(2): 111–139.
- Rørbye, B. (1998). Ældre billeder – mellem mennesker og medier. I Blaakilde, A.L. & Swane, C.E. *Aldring og ældre billeder – mennesket i gerontologien*. København: Munksgaard.
- Schirmer, W. & Michailakis, D. (2015). The lost Gemeinschaft: How people working with the elderly explain loneliness. *Journal of Ageing Studies*. 33: 1–10.
- Seale, C. (2003). Health and media: an overview. *Sociology of Health & Illness*. 25(6): 513–531.
- Seale, C. (2004). Media constructions of dying alone: a form of 'bad death'. *Social Science & Medicine*. 58(5): 967-974.
- Swane, C.E. (2017). Ældre menneskers ensomhed – etablering af et sundhedsfagligt felt. *Månedsskrift for almen praksis*, årg. 95, juni: 548-55.
- Thompson, J. B. (2000). *The media and modernity – A social theory of the media*. Cambridge: Polity Press.
- Tornstam, L. (2007). Stereotypes of Old People Persist – A Swedish 'Facts on Aging Quiz' in a 23-year Comparative Perspective. *International Journal of Ageing and Later Life*. 2(1): 33–59.
- Tzouvara V, Papadopoulos C, Randhawa G. (2015). A narrative review of the theoretical foundations of loneliness. *British Journal of Community Nursing*. 20(7): 329-34.

Uotila, H., Lumme-Sandt, K., Saarenheimo, M. (2010). Lonely older people as a problem in society - construction in Finnish media. *International Journal of Ageing and Later Life*. 5(2): 103-130.

Victor, C. R. (2015). "Loneliness and Later Life – Concepts, Prevalence, and Consequences", in Sha'ked, A., Rokach, A. (eds.). *Addressing Loneliness – Coping, Prevention and Clinical Interventions*. New York: Routledge.

Victor, C.R., Scrambler, S., Bond, J. (2009). *The Social World of Older People: Loneliness and Social Isolation in Later Life*. Buckingham: Open University Press.

Weicht, B. (2013). The making of 'the elderly': Constructing the subject of care. *Journal of Aging Studies*. 27: 188–197.

Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: The experience of Emotional and Social Isolation*. Cambridge: MIT Press.

Westberg, N. (2012). *Meddelanden från avskildheten: en sociologisk studie av ensamhet och avskildhet*. [Avhandling]. Göteborg: Daidalos.

Williams, A, Wadleigh, P., M. & Yläne, V. (2010). Images of older people in UK magazine advertising: Toward a typology. *International journal of Ageing and Human Development*. 71 (2): 83-114.

Wood, L. (1986). "Loneliness", in Rom Harré (ed.). *The social construction of emotions*. Oxford: Basil Blackwell.

Yläne, V. (2015). "Representations of ageing in the media", in Twigg, J., Martin, W. (eds.). *Routledge Handbook of Cultural Gerontology*. London: Routledge.

Ågren, A. (2020). *Loneliness and Dying as Issues of Public Concern*. Dissertation. Linköping: Linköping University Press.

Ågren, A. & Cedersund, E. (2020). Reducing loneliness among older people – who is responsible? *Ageing & Society*. 40(3): 584-603.

Ågren, A. (2017). What are we talking about? Constructions of loneliness among older people in the Swedish news-press. *Journal of Aging Studies*, 41: 18-27.

Internet

<https://www.aeldresagen.dk/> 28. maj 2021.

<https://cyklingudenalder.dk/> 6. juli 2021.

<https://egv.dk/> 29. maj 2021.

www.infomedia.dk februar 2018.

<https://modensomhed.dk/> 28. maj 2021.